

ISSN 0321-1401

Дошкільне 11

виховання 2018

Щомісячний науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України для педагогів і батьків

У фокусі: Цінності дошкілля України та Німеччини

**СВОБОДА
БЕЗ УСЕДОЗВОЛЕНОСТІ**

**ПРАКТИКА
ЦІННІСНО
ОРІЄНТОВАНОЇ
ОСВІТИ**

**РАНКОВЕ
КОЛО**

**ПОВСЯКДЕННЯ
НІМЕЦЬКИХ
ДИТСАДКІВ**

**ГОТУЄМОСЯ
ДО РІЗДВА**

**ЗИМОВІ
МЕЛОДЕКЛАМАЦІЇ**

*Щасливого дитинства миті
Усе життя нас будуть гріти*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Андрусич Ніна Олексіївна,
головний редактор видавництва
“Світич”.

Бех Іван Дмитрович, доктор
психол. наук, дійсний член НАПН
України, директор Інституту проб-
лем виховання НАПН України.

**Беленька Ганна Володими-
рівна**, доктор пед. наук, професор,
Педагогічний інститут КУ ім. Бориса
Грінченка.

Богуш Алла Михайлівна,
доктор пед. наук, дійсний член
НАПН України, Південноукраїнсь-
кий НПУ ім. К. Д. Ушинського.

Гавриш Наталія Василівна,
доктор пед. наук, професор, ДВНЗ
“ПХДУ імені Григорія Сковороди”.

**Єфименко Микола Микола-
йович**, доктор пед. наук, профе-
сор, Бердянський ДПУ.

Кононко Олена Леонтіївна,
доктор психол. наук, професор,
НДУ ім. Миколи Гоголя.

Ладивір Світлана Олексіївна,
канд. психол. наук, Інститут
психології ім. Г. С. Костюка НАПН
України.

**Низковська Олена Вікторів-
на**, наук. співроб., ДНУ “Інститут
модернізації змісту освіти” МОН
України.

**Піроженко Тамара Олександр-
івна**, доктор психол. наук, Інсти-
тут психології ім. Г. С. Костюка
НАПН України.

**Смольникова Галина Вален-
тинівна**, канд. психол. наук, ІППО
КУ ім. Бориса Грінченка.

**Сухомлинська Ольга Васи-
лівна**, доктор пед. наук, дійсний
член НАПН України.

Тарасенко Галина Сергіївна,
доктор пед. наук, професор, Він-
ницький ДПУ ім. М. Коцюбинського.

Зміст

У фокусі: ЦІННОСТІ ДОШКІЛЛЯ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Педагогіка у світі

Алла ВАЙСБАНД

Свобода без уседозволеності 2

Роздуми про сенс міжнародного
проекту “Відображення: цінності
німецької та української дошкільної
освіти у взаємному порівнянні” 2

Валентина ГРЕБЕНЮК

Система дошкільної освіти
Німеччини 6

Думки про дитинство, дошкільну
освіту та проект “Відображення...” 6

Педагогічна лабораторія

Маргарет БЛАНК-МАТЬЄ

Виховання цінностей у німецьких
дитячих садках 8

Актуальні проблеми

Алла ГОНЧАРЕНКО

Дошкільна освіта Німеччини
та України у зіставленні
Сфери прояву активності педагога
та розвиток дитини 13

Лілія ФЕЩУК

Час замислитися над цінностями 15

Освітні новини

Юлія ЖУРЛАКОВА

Проект “Відображення...”:
досвід, враження, перспективи 16

Педагогіка у світі

Анастасія РИБАЛКА,

Юлія ЖУРЛАКОВА

Дитячі садки Дортмунда 20

Ранкове коло у німецькому
дитсадку 26

Світ гри

Марія КОПАНИЧ

Ранкове коло — заряд позитиву
на весь день
Ігри для дітей усіх вікових груп 28

Свята і розваги

Вікторія ГАЛАС, Мар’яна ШАШУРА

День перед Різдрвом
Спільна діяльність з дітьми
старшої групи 30

*Управління
і методична служба*

Раїса ОБШАРСЬКА

Є проблема? Знайдемо вихід
разом!
Гра-тренінг для педагогів 32

Освітні новини

**Світлана СВІТИЧ, Алла СЛЮСАР,
Раїса ОБШАРСЬКА,
Наталія ЧУМАЧЕНКО, Анна ТРИСТАН**

З перших уст
Враження учасників проекту 35

Музичні перлинки

Марія СИБАЛЬ

Музичні дарунки
до зимових свят 37

Музика

Валентина ЛИТОВЧЕНКО

Зимові мелодекламації
Для дітей середньої та старшої груп ... 38

Дизайн святкової зали

Білі прикраси на синьому тлі
Дарує зимова пора дітворі..... с. 3 обкл.

..... Фотоконкурс “Наші діти” .....

На 1-й с. обкладинки: фото надіслала Олександра Либа, ЗДО №1, м.Новояворівськ, Львівська обл.

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Щомісячний науково-методичний журнал
МОН України для педагогів і батьків
№ 11 (927), листопад 2018
Виходить з 1911/1931 року

Головний редактор **Юлія Журлакова**

Редактори: **Ольга Мельник,
Тетяна Небесна**

Коректор **Ніна Любаченко**

Комп’ютерна верстка **Володимир Васильєв**

Свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової
інформації: серія КВ № 6919 від 31.01.2003

Видруковано у друкарні ТОВ “Літера-Друк”,
вул. Озерна, 6, оф. 122, Київ, 04209.

Свідоцтво ДК № 3689 від 28.01.2010 р.

Підписано до друку 13.11.2018. Формат 60x84 1/8.

Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 3,72.

Умовн. фарб.-відб. 14,88. Обл.-видавн. арк. 5,5.

Наклад індексу 1871 (загальний 6600). Зам. 181009.

Відповідальність за зміст рекламних матеріалів
несе рекламодавець

Адреса редакції:

04053, Київ-53, а/с 36.

E-mail: dv@dsvsvit.com.ua

Тел.: (044) 486-11-19,

(044) 486-13-32 (т/ф),

(099) 376-35-36

© Видавництво “Світич”, 2018

Забороняється копіювання або інше
відтворення матеріалів журналу

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ У ЗІСТАВЛЕННІ

Сфери прояву активності педагога та розвиток дитини

Алла ГОНЧАРЕНКО,

канд. пед. наук,

доцент кафедри методики і психології

дошкільної та початкової освіти,

ІІПО Київського університету імені Бориса Грінченка

Чому сьогодні українська дошкільна освіта потребує змін? Що є спільного й дотичного в педагогіці України й Німеччини? У чому полягають ключові відмінності? На які здобутки іноземних колег нам варто звернути увагу і, можливо, використати у власній роботі? Над цими запитаннями запрошує разом поміркувати науковець, викладач і член журі проекту “Відображення...”.

Реформаторський Закон України “Про освіту” діє. У початковій школі відбуваються зміни, на які дошкільна освіта має реагувати вже сьогодні. Адже вихованці старших груп наступного року підуть до нової школи, щоправда, цей перехід буде не таким болісним і виснажливим, як раніше.

Організація освітнього процесу в першому класі нагадує ті вихідні позиції, на яких має базуватися життєдіяльність дітей дошкільного віку: створення простору життя з домінуванням дитячих видів діяльності, партнерство та співпраця між дошкільнятами і дорослими, орієнтування на динаміку та прогрес у становленні особистості в соціальному середовищі.

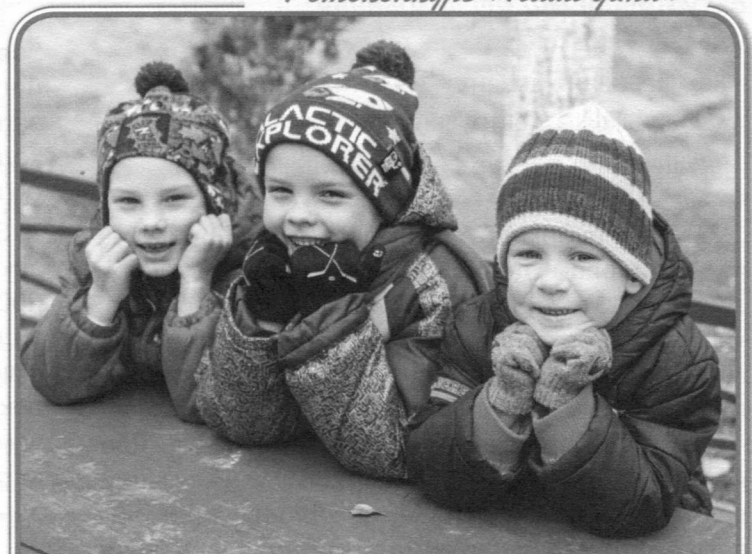
Чому потрібні зміни в дошкіллі України

- ♦ Відбувається реформування не якогось окремого рівня, а всієї системи освіти.
- ♦ Виникають протиріччя між організаційно-змістовою складовою початкової освіти (1-й клас) та закладу дошкільної освіти.
- ♦ Ще не всі педагоги відійшли від навчально-дисциплінарної моделі, що є і звичним, і зручним уніфікованим способом регламентування дитячого буття.
- ♦ Особистісно орієнтована модель здебільшого декларується, але на практиці реалізується лише частково.

- ♦ Частішають нарікання вихователів на домінування не духовності й душевності, а знаннєвого компонента, що посилюється увагою до проведення показових заходів (з низкою репетицій і штучною змагальністю).

Ці та інші більші або менші проблеми непокоять сучасних педагогів, затьмарюють бачення перспективи, обмежують свободу і вихователів, і дітей. Тому цікаво ознайомитися з теоретичними підходами та практичним досвідом дошкільної освіти інших країн, зокрема Німеччини, яка

Фотоконкурс «Наші діти»

Щастя кожної дитини — пріоритет освіти.

(ЗДО (ЦРД) “Росинка”, м. Вишневе, Київська обл.)

багато років входить до десятки країн, що є найкомфортнішими для життя. Що є в нас спільного, дотичного, відмінного?

ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Почнімо з термінології, якою послуговуються педагоги України і Німеччини. Тут проявляється і дотичність, і суттєва відмінність.

Німецька дошкільна освіта	Українська дошкільна освіта
самоосвіта дитини	самоосвіта педагога
супровід самоосвіти дитини	педагогічний вплив
підтримка освіти дитини	організація пізнавального процесу
культура освіти	—
основні педагогічні категорії: супровід і підтримка дитини	основні педагогічні категорії: навчання, розвиток, виховання

Окрім згаданих понять, ми оперуємо ще й іншими: *режим, оточення, зона, дисципліна*. Сумний перелік. А виявляється, їм на заміну вже прийшли світліші й духовніші — ті, що окультурюють освіту, забезпечують психологічне та фізичне благополуччя малюка.

ПЕДАГОГІЧНІ ДІЇ = ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ

Основні педагогічні дії наших колег — супровід і підтримка дитини у її самоосвіті. Ці дії базуються на **спостереженнях**. Простежується велика довіра до особистості, її внутрішніх резервів, культивується натхнення і мотивація до пізнання світу в різних його проявах. Ідеться про **домінування ситуативної моделі виховання**.

Основний акцент — не наповнення дитини знаннями, а невтручання в її саморозвиток, діяльність.

Це емпайермент-педагогіка, що закладає як основа в деяких вітчизняних програмах, зокрема “Стежина” та “Я — киянин”. Передбачається малопомітна пропозиційно-запрошувальна активність педагога, який не домінує над дитиною.

Українська дошкільна освіта здебільшого йде не від дитини, а від волі дорослого: педагогічний вплив на життя дитини, а не створення сприятливого середовища для саморозвитку; планування відповідно до змісту програми та бачення вихователя, а не на основі вивчення природи малюка; організація освітнього процесу за моделлю

вихователя, а не за бажаннями вихованців. А ще дорослий навчає, навчає, навчає...

РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Німецькі педагоги орієнтуються на методичні рекомендації, що розкривають основні принципи освіти та окреслюють, яким чином дорослі можуть супроводжувати й підтримувати дитину в її активній взаємодії з довкіллям. Тобто спираються не так на знання дитини, як на її буття.

Варто відзначити, що подібні ідеї проростали і на нашому ґрунті. Ще 2008 року Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” вперше сформулювала сучасну модель буття дитини дошкільного віку доцільно вправляти у двох важливих галузях знань — у пізнанні своєї індивідуальності та умов життя через активну і самостійну дію, експериментування, дослід, пізнання, що породжують здивування, впевненість, аналіз, зіставлення, спротив, підкорення тощо. Це все — життєдіяльність дитини, що має свої особливості в умовах дошкільного закладу. На жаль, та програма випередила час, надто відрізнялася від традиційних підходів, тому й не була прийнята більшістю.

Розділи методичних рекомендацій для педагогів Німеччини не ототожнюються з кількістю фронтально організованих обов’язкових занять, а є орієнтиром, дороговказом, який супроводжує щоденну діяльність вихователя.

Освітній процес будується не на галузевих заняттях, а на інтересах дітей, самостійному виборі ними бажаної діяльності та організації спільних проектів.

Тут доречно зупинитися на самому **терміні “заняття”**. Педагоги Німеччини не ототожнюють його з фронтальною організацією заздалегідь запланованого змісту й чіткої структури, а виходять з інтересу, зосередженості дитини на об’єкті, предметі, явищі, тобто її **“зайнятості”**.

Знаходимо подібні опінії й в українській освіті, зокрема, у часописі “Дошкільне виховання” (2004–2006 рр.), де була зроблена спроба розмежувати поняття “заняття” і “заняття”. Наголос змінює смисл: “заняття” — це навчальна справа, урок, лекція в навчальних закладах, а “заняття” — те, чим хто-небудь займається (гра, справа, праця).

Заняття може виникнути:

- ♦ як результат самоорганізації дитини (спостереження за об’єктом природи, зосереджене розглядання ілюстрацій, розваги з персонажами пальчикового театру, усамітнення, роздуми дитини тощо);

- ♦ як форма зайнятості будь-якою спільною діяльністю кількох дітей (гра, спостереження, експериментування тощо);
- ♦ як результат організації спільної діяльності малят з ініціативи дорослого. Однак такі заняття доцільно переформатовувати у міні-заняття, що оптимізує або мінімізує кількість дітей, тривалість, кількість обладнання, дидактичних матеріалів чи обсяг змісту.

Вихователі ж України сьогодні послуговуються наказом МОН України від 20.04.2015 №446 "Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності", де прописана загальна кількість занять на тиждень у кожній віковій групі.

Зміст, як і назва документа, викликають запитання щодо провідної діяльності дошкільнят, дії індивідуальної програми розвитку та про велику шкоду жорсткої унормованості для здоров'я дитини аж до ризику захворювань.

А проте особистісне зростання відбувається завдяки здатності малюка обрати цікаву для себе діяльність, наповнити її варіативністю та новизною, насолоджуватися процесом і дивуватися результату. Зосередженість, пошук, спроби і помилки — східці до самостійності, креативності, самовладання. Весь простір для дитини — лабораторія, де вона — дослідник. Чи є гарантія, що у цю святиню не втрутиться якесь фронтальне заняття, бо їх кількість і тривалість заповнила собою весь час?

ДИТИНА — В ЦЕНТРИ

Важливим орієнтиром німецьких колег є позиція "Дитина перебуває в центрі". Ми теж говоримо і про дитиноцентризм, і про особистісно орієнтований підхід, і про тісний зв'язок з природою малюка, та водночас подекуди не відмовляємося від використання застарілих схем педагогічного впливу, форм організації життєдіяльності, серед яких домінують фронтальні заняття. У практиці нашої діяльності якимось чином уживаються цінності декларовані й фактичні.

***

Ось такий варіативний освітній простір. Сьогодні ми спостерігаємо новий виток спроби реформування дошкільної освіти, з тією відмінністю, що започатковується він практиками. Досвід Німеччини багато в чому відображає чинні в Україні альтернативні програми та інноваційні способи педагогічної дії. На жаль, їх використання має поки що локальний характер. Не так важко спробувати інноваційні практики, важче їх сприйняти. ■

ЧАС ЗАМИСЛИТИСЯ НАД ЦІННОСТЯМИ

*Лілія ФЕЩУК,
коопераційний партнер
і співорганізатор проекту,
голова Асоціації Керівників
Шкіл м. Львова,
директор ліцею № 66*

Протягом понад 25 років сучасна Україна виборює і намагається зміцнити свою незалежність. З одного боку, цей процес спрямований на відновлення і збереження власних етнічних та культурних особливостей. З іншого — це спроба інтегруватися в європейську спільноту.

Інтеграційні процеси завжди потребують певного узгодження цінностей. Щоб цінності могли бути спільними й стали близькими молодому поколінню, їх усвідомлення та ідентифікація мають відбутися насамперед в освітнянському середовищі та серед молодих батьків. Тому такими важливими є дискусії та обговорення, розпочаті в рамках проекту "Відображення..." серед педагогів дошкільця, які, можливо, поширяться й на шкільну освіту.

Розмірковуючи, над тим, що ж таке справжні цінності, я дійшла таких висновків.

Справжні цінності не роз'єднують, а об'єднують. Не провокують агресію, а допомагають домовлятися. Не прив'язують до потреб, азвільняють від бездумного споживання. Справжні цінності не тягнуть у минуле, а кличуть у майбутнє з усією поважною переконливістю досвіду людського самовдосконалення, накопиченого кожною вільною душею в усіх куточках світу в усі часи.

ЦІННОСТІ — ЦЕ МИ! ■